

УДК 338.436:338.43.02

О. М. Саковська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Уманський національний університет садівництва
ORCID ID: 0000-0003-2676-6170

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.21.66

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

O. Sakovska,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Tourism, Hotel and Restaurant Business, Uman National University of Horticulture

THE ROLE OF AGRICULTURAL COOPERATIVES IN THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY: A COMPARATIVE ASPECT

У статті проведено дослідження щодо визначення ролі та значення сільськогосподарських кооперативів у розвитку аграрного сектора економіки. Проаналізовано світовий, європейський та український досвід використання кооперативного руху у сфері сільського господарства. Досліджено процеси кооперації у сфері аграрного бізнесу України. Визначено рівень впливу та значення кооперативних утворень у структурі розвитку аграрного сектора економіки.

У ході дослідження з'ясовано, що кооперативні формування відіграють вагомий роль у розвитку сільського господарства, виконуючи функції постачання, збуту, обслуговування, кредитування та вносять великий вклад у регулювання міжгалузевого обміну у сфері агропромислового бізнесу.

Встановлено, що характерною ознакою сучасного сільськогосподарського кооперативного сектора є зростання вертикальної інтеграції, наближення сільгоспвиробника до споживача, але водночас з'являються нові складнощі, пов'язані з посиленням конкуренції на світових ринках, а тому слід пошукувати інноваційні форми ведення агробізнесової діяльності, зокрема на засадах кооперації. Визначено чинники сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні та вказано на фактори, що перешкоджають її подальшій інтеграції в аграрний сектор економіки.

У підсумку зазначено, що організація та формування аграрного сектору економіки України на основі кооперації має пріоритетне значення, оскільки дає змогу покращити рівень виробництва і переробки продукції, а також підвищити прибутковість сільськогосподарських виробників, і, як наслідок, сприятиме розвитку сфери сільського господарства та країни загалом.

In the modern world, the process of development of the cooperative movement, particularly in the agricultural sector, allows to increase the level of production and processing of agricultural products, as well as to earn greater profits for cooperative entities and farms.

In developed countries there is a tendency of reducing the total number of farms by eliminating small ones while increasing large cooperative entities and increasing their economic efficiency.

In view of the above, a comprehensive study of theoretical and practical aspects of the development of agricultural cooperatives in the agrarian sector of the economy in the current economic conditions, as well as determining the directions of improving the efficiency of their activities is a genuine pressing problem, which has led to the choice of research topics.

The purpose of the article is to investigate the processes of cooperative activity in the field of agriculture and to determine its impact on the development of the agricultural sector of the economy.

The role and importance of agricultural cooperatives in the development of the agricultural sector of the economy is investigated in the article. The world, European and Ukrainian experience of using cooperative movement in the field of agriculture is analyzed.

The processes of cooperation in the sphere of agrarian business of Ukraine are investigated. The level of influence and importance of cooperative entities in the structure of development of the agrarian sector of economy is determined.

During the research was found that cooperative entities play a significant role in the development of agriculture, performing the functions of supply, sale, servicing, lending and make a major contribution to the regulation of inter-sectoral exchanges in the agro industrial business.

It is established that the characteristic feature of the modern agricultural cooperative sector is the growth of vertical integration and the approach of the agricultural producer to the consumer but at the same time, there are new difficulties associated with increasing competition in the world markets and therefore it is necessary to look for innovative forms of agribusiness, particularly on a cooperative basis. The factors of assistance to the development of agricultural cooperation in Ukraine are identified and the factors that impede further integration into the agricultural sector of the economy are pointed out.

As a result, the organization and formation of the agrarian sector of the Ukrainian economy on the basis of cooperation has a significant value as it allows to improve the level of production and processing of products, as well as to increase the profitability of agricultural producers and, as a consequence, allows to promote the development of the agricultural sector and the country as a whole.

Ключові слова: економіка, кооперація, аграрний сектор, сільськогосподарський кооператив, розвиток, прибуток.

Key words: economy, cooperation, agrarian sector, agricultural cooperative, development, profit.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах сучасності, процес розвитку кооперативного руху, зокрема в аграрному секторі, дає змогу підвищити рівень виробництва і переробки сільськогосподарської продукції, і також отримати більші прибутки для кооперативних утворень та господарств. У розвинених країнах спостерігається тенденція до скорочення загальної кількості господарств за рахунок ліквідації дрібних за одночасного збільшенні великих кооперативних утворень і підвищенні їх економічної ефективності.

У 2013 році Кабінетом Міністрів України було розроблено та затверджено "Стратегію розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року", де зазначено стратегічні цілі та індикатори розвитку сільського господарства [1]. Водночас у "Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року" одним із основних напрямів досягнення стратегічних цілей є розвиток сільськогосподарського підприємництва та кооперації через створення сприятливих економічних умов для започаткування та організації діяльності, зокрема державної підтримки формування та поліпшення матеріально-технічної бази кооперативних формувань [2].

Зважаючи на вказане, комплексне вивчення теоретичних і практичних аспектів щодо розвитку сільськогосподарських кооперативів в аграрному секторі економіки, за сучасних умов господарювання, а також визначення напрямів підвищення ефективності їх

діяльності, є актуальною проблемою сьогодення, що і стало причиною вибору тематики дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню особливостей розвитку сільськогосподарської галузі присвячено праці таких відомих зарубіжних та українських вчених: Мосійчук Н.О. [5], Романюк І.А. [10], Фінашиної Г.В. [8]. Питання розвитку теорії кооперації та кооперативного руху посідають чільне місце у працях: Клокар О.О. [6], Лузана Ю.Я. [9], Маліка М.Й. [9], Скидана О.В. [7] та ін. Проте, малодослідженими залишаються питання щодо визначення інтеграційних процесів кооперативного руху у напрямку розвитку аграрного сектору економіки. Фрагментарність розгляду теоретико-методичних та практичних процесів створення та подальшої діяльності кооперативних утворень у сфері сільського господарства, недостатнє висвітлення питань державного впливу на кооперацію, недосконалість методів реалізації економічної політики, низька результативність дій щодо економічного регулювання процесів кооперації — зумовлює необхідність проведення досліджень у даному напрямі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження процесів кооперативної діяльності у сфері сільського господарства та визначення її впливу на розвиток аграрного сектору економіки.

Зважаючи на мету статті, головним завданням дослідження є проведення порівняльного аналізу діяльності сільськогосподарських кооперативів у світі та Україні.

Методика дослідження базується на використанні емпіричного підходу. У процесі дослідження використано абстрактно-логічний метод (постановка проблеми і висунення гіпотези, логічні конструкції, синтез узагальнень і висновків), статистико-економічний метод (опрацювання статистичних показників, порівняння даних тощо), монографічний метод (аналіз світового та українського досвіду розвитку та упровадження кооперативного руху в аграрному секторі).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У світі кооперативні формування відіграють вагомий роль у розвитку сільськогосподарського виробництва, виконуючи функції постачання, збуту, обслуговування, кредитування, вносячи великий вклад у регулювання міжгалузевого обміну в АПК. Так, у США, незважаючи на зниження кількості сільськогосподарських кооперативів, їх роль у виконанні перерахованих вище функцій залишається значною. Об'єднуючи близько 3 млн осіб, вони надають послуги на суму близько 116 млрд дол. Функцією збуту займаються понад півтори тисячі кооперативів (50% від всіх кооперативів), реалізуючи сільськогосподарську продукцію, більше тисячі (38%) з них виконують функцію постачання, забезпечуючи сільгосптоваровиробників сировиною і матеріалами, обладнанням і технікою, понад чотириста (12%) обслуговуючих кооперативів надають сільським товаровиробникам послуги з транспортування, зберігання та ін. [3].

Збутові кооперативи найбільшого поширення набули в овочевому, плодovому, зерновому, олієжировому і тваринницькому підкомплексах. У Канаді переважають збутові, маркетингові, обслуговуючі кооперативи. Їх чисельність і дохід становили у 2018 році відповідно 1,3 та 14,3 млрд дол. Частка канадських кооперативів на ринках м'яса птиці і яєць — 57%, молока — 39, зерна — 22% [4].

За кількістю діючих сільськогосподарських кооперативів лідируюче положення займає Індія, потім США, Франція, Швеція, Німеччина, Марокко, Канада. В Англії близько 40% сільськогосподарської продукції реалізується через кооперативи, ринкова частка кооперативів в реалізації молока становить 90%, свинини — 30%, картоплі і овочів — 25%, коопера-

тивна частка в поставках добрив — 30%, насіння — 22%, засобів захисту рослин — 18%. Товарообіг аграрних кооперативів Англії становить 4406 млн фунтів стерлінгів. У Німеччині поширені маркетингові кооперативи із закупівлі ресурсів і продажу продукції, але найбільш розвиненими є кредитні кооперативи на чолі з "Райффайзенбанком". Частка ринку, яку займають німецькі кооперативи, різниться за сферами виробництва і становить: у переробці і реалізації м'яса — 30%, молока та молочної продукції — 60%, переробці і реалізації м'яса — 30%, фруктів і овочів — 60%, надання послуг сільськогосподарським виробникам — 50—60%. Специфічним є й розвиток кооперативного аграрного руху в скандинавських країнах — Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції. У Швеції товарообіг кооперативних об'єднань у 2018 році склав 12,6 млн євро. Кооперативна частка на ринках молока перевищує 99%, м'яса свиней і великої рогатої худоби — 88%, зерна і насіння — по 75% [3].

Перше місце за кількістю діючих сільськогосподарських кооперативів в ЄС займає Франція, де більше 90% фермерів є членами сільськогосподарських кооперативів, через них реалізується 50% продукції, виробленої сільським господарством. Французькі сільськогосподарські кооперативи спеціалізуються на закупівлі, продажі, переробці продукції, а також на постачанні сільгосптоваровиробникам коштів з виробництва та реалізації послуг. Найбільшого поширення набули кооперативи зі спільного придбання та використання техніки. Всі сільськогосподарські кооперативи Франції об'єднані у національні кооперативні федерації за галузевою ознакою. Ця організаційна ієрархія поширюється й на сільськогосподарські кредитні кооперативи, які на національному рівні очолює кооперативний банк "Креді-Агріколь". Через кооперативи держава провадить аграрну політику на основі використання системи субсидування. Так, будівництво зерноскладів до 10% субсидується державою, держава також гарантує оплату продукції фермера через кооперативи за мінімальною ціною в разі відсутності можливості її реалізації. Все кооперативи є неприбутковими організаціями.

Вивчаючи особливості розвитку кооперативного руху на сучасному етапі слід відзначити зростання розмірів діяльності сільськогосподарських кооперативних формувань шляхом злиття невеликих, які до об'єднання, носили локальний характер. Водночас все більше кооперативів починають використовувати інноваційні інформаційні технології, які допомага-

ють сільгосптоваровиробникам упроваджувати системи комп'ютеризації управління виробничими процесами і процесами збуту сільськогосподарської продукції, постачання необхідними засобами виробництва, тощо.

Переважає більшість сільгосптоваровиробників — членів кооперативів використовують можливості мережі Інтернет у своєму бізнесі [5, с. 25]. Все більше торгових операцій на сільськогосподарських ринках здійснюється через систему електронного бізнесу. Широке використання інформаційних технологій дає змогу сільгосптоваровиробникам, особливо малому та середньому агробізнесу, брати участь у розвитку біотехнологій, НДДКР, проведенні наукових дослідженнях, відкриває доступ до використання нових сортів і гібридів, порід тварин, нових технологій і нових видів палива, тощо. Але така діяльність вимагає значних капітальних вкладень, які можуть бути доступні тільки для кооперативних та інтеграційних об'єднань, що мають можливість концентрувати значні кошти і отримувати економічний ефект від масштабів виробництва, реалізації продуктів та послуг, маркетингу, логістики, наукових розробок і т.п.

Характерною ознакою сучасного сільськогосподарського кооперативного сектора є зростання вертикальної інтеграції, наближення сільгоспвиробника до споживача, і, як наслідок, посилення конкурентних переваг та збільшення доходів агробізнесу [6]. Але водночас слід сказати й про те, що з'являються нові складнощі, пов'язані з посиленням конкуренції на світових ринках, а тому слід пошукувати інноваційні форми ведення агробізнесової діяльності. Досвід розвитку кооперативних формувань в усьому світі свідчить про їх універсальну пристосованість до мінливих ринкових умов. Процеси глобалізації та інтеграції, що відбуваються на даний час у світовій економіці, не оминули й діяльність сільськогосподарських кооперативів [7]. Посилення конкуренції змушує сільськогосподарські кооперативи прагнути до досягнення рівня найбільш успішних конкурентних організаційних форм, розширювати внутрішній ринок і експорт сільгосппродукції, лобювати політику протекціонізму [8, с. 48]. Таким чином, сучасні сільськогосподарські кооперативи повинні враховувати у своїй діяльності розвиток процесів концентрації і інтеграції у сегментах виробничого та маркетингового ланцюга, зростання вимог торгових мереж і кінцевих споживачів до якості продукції та послуг, зміну їх уподобань, міжнародні вимоги до стандартів якості тощо.

Для підтримки конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників — членів кооперативних утворень та своєї діяльності, сільськогосподарські кооперативи змушені займатися невластивим їм функціям, розширювати сферу своєї діяльності за рахунок надання послуг тим, хто не є членами кооперативу, використовувати венчурний капітал, виходити на ринок цінних паперів, створюючи для цього спільні та дочірні підприємства.

У багатьох країнах Європи та світу для більш успішної діяльності сільськогосподарських кооперативів створено умови для їх розвитку пільговою, податковою, кредитною, антимонopolною державною політикою. Така державна підтримка обумовлена соціальним характером діяльності некомерційних сільськогосподарських кооперативів, створюючи нові робочі місця та вирішуючи соціальні проблеми сільського населення, кооперативні формування сприяють розвитку сільських територій.

У чинній системі сільськогосподарських кооперативів виділяються сільськогосподарські споживчі, переробні, постачальницькі, збутові, обслуговуючі, кредитні, страхові кооперативи, інформаційно-консультаційні центри [9, с. 4; 10, с. 13]. Їх діяльність регламентується зокрема Законом України "Про сільськогосподарську кооперацію" [11]. На практиці набули поширення і багатофункціональні кооперативи, які зазвичай поєднують постачальницькі та збутові функції, охоплюючи функції міжгалузевого обміну у сфері АПК.

В Україні сільськогосподарські кооперативи в основному об'єднують підприємства середнього і малого агробізнесу (селянські (фермерські) і особисті підсобні господарства) — сільгосптоваровиробників, інтерес яких визначається функціональними принципами кооперативу.

Діяльність сільськогосподарських товаровиробників може здійснюватися із застосуванням різних форм і типів кооперації від простих форм взаємовідносин до складних інтегральних формувань, від виробництва сировини до реалізації готової продукції.

Наразі аграрна політика України сфокусована на підтримці розвитку малого та середнього бізнесу на селі, у тому числі фермерства та сільськогосподарської кооперації. Станом на 01.01.2015 р. в Україні було зареєстровано 1427 сільськогосподарських кооперативів, з яких реально діяло лише 728 об'єднань, у 01.01.2016 р. — 1627 сільськогосподарських кооперативів (реально діяло 817 об'єднань), у

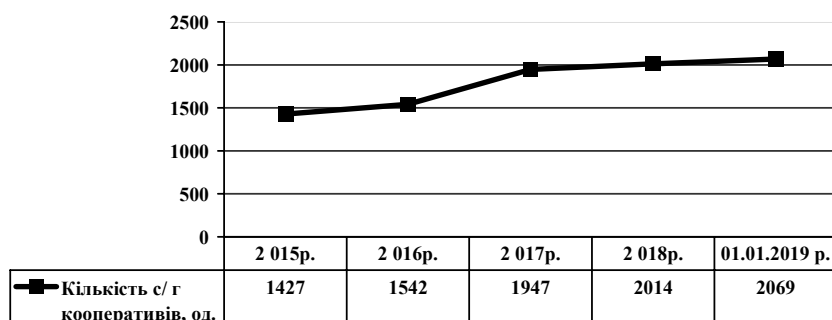

Рис. 1. Динаміка кількості зареєстрованих сільськогосподарських кооперативів в Україні за період з 2015 по 01.01.2019 рр., од.

Джерело: складено автором за даними проведеного аналізу статистичних джерел [12–14].

01.01.2017 р. — 1947 (реально діяло 558 об'єднань). І якщо станом на 01.01.2018 р. було зареєстровано 2014 (997 виробничих та 1017 обслуговуючих), то на початок 2019 року в Україні їх уже налічувалося 2069 (996 виробничих і 1073 обслуговуючих). Тобто, на 55 кооперативів або на 3% більше. Найбільше діючих кооперативів налічується в Київській (65), Черкаській (55), Запорізькій (49), Одеській (48), та Івано-Франківській (47) областях. Лідерами антирейтингу за часткою недіючих, але офіційно

зареєстрованих кооперативів, стали Сумська (60 проти 24), Волинська (55 проти 26), Хмельницька (60 проти 34) і Закарпатська (63 проти 33) області, в яких не діють близько половини зареєстрованих кооперативів [12; 13; 14] (рис. 1 та табл. 1).

Аналізуючи дані таблиці 1, можна сказати, що найпоширеніші в Україні типи кооперативних об'єднань в агросекторі — багатофункціональні та такі, що надають різнопланові послуги (інші). Їх майже половини від

загальної кількості.

Серед обслуговуючих кооперативів найбільш поширені об'єднання аграріїв для спільного збору врожаю і молочні кооперативи. Тут слід зазначити, що із 735 чинних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: молочарських — 186 (+44), з обробітку землі та збирання врожаю — 162 (+16), м'ясних — 35 (-16), плодоовочевих — 113 (+34), зернових — 41 (+1) та з надання інших послуг — 198(+46)). Також досить розвиненими є об'єд-

Таблиця 1. Кількість зареєстрованих сільськогосподарських кооперативів в Україні станом на 01.01.2019 р.

Область	Кількість сільськогосподарських кооперативів, од.							
	Всього, од.	Зареєстровано, од.	Діючі, од.	За видами діяльності, од.				
				Переробні, од.	Заготівельно-збутові, од.	Постачальницькі, од.	Інші, од.	Багатофункціональні, од.
Вінницька	94	52	42	6	14	3	9	10
Волинська	81	55	26	0	8	10	2	6
Дніпропетровська	106	60	46	12	10	7	9	8
Житомирська	80	50	30	5	10	0	5	10
Закарпатська	96	63	33	3	5	0	15	10
Запорізька	101	52	49	10	10	10	12	7
Івано-Франківська	97	50	47	8	12	9	8	10
Київська	131	66	65	12	16	13	14	10
Кіровоградська	92	50	42	5	10	8	9	10
Львівська	87	49	38	14	8	0	6	10
Миколаївська	88	50	38	5	6	8	8	11
Одеська	98	50	48	8	7	6	10	17
Полтавська	92	46	46	4	6	6	16	14
Рівненська	91	50	41	9	8	8	9	7
Сумська	84	60	24	0	9	0	10	5
Тернопільська	87	42	45	8	10	10	8	9
Харківська	96	45	41	6	7	5	11	12
Херсонська	92	52	40	5	11	10	8	6
Хмельницька	94	60	34	0	10	5	9	10
Черкаська	117	62	55	9	16	5	10	15
Чернівецька	86	46	40	11	7	0	12	10
Чернігівська	79	43	36	4	8	3	12	9
Усього	2069	1190	906	144	208	126	212	216

Джерело: складено автором за даними проведеного аналізу статистичних джерел [12–14].

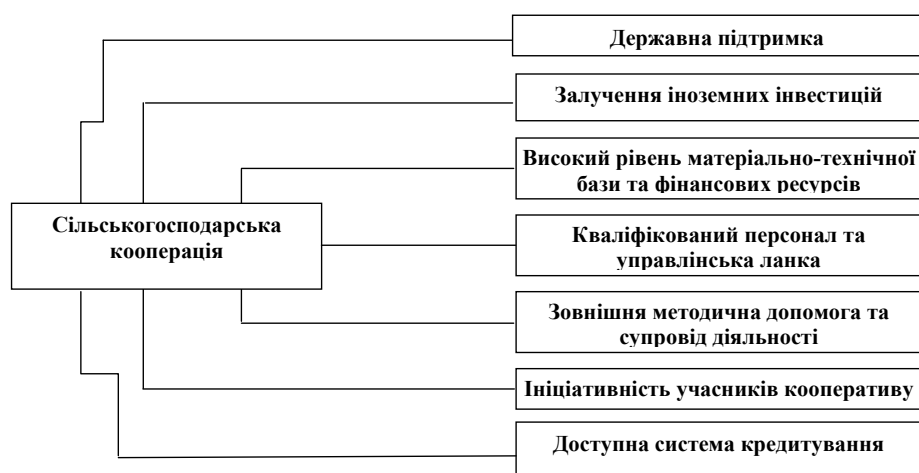

Рис. 2. Фактори сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження.

нання для спільного вирощування овочів і фруктів, кооперативи м'ясного напрямку і зернові об'єднання [14]. Проте, у порівнянні з іншими європейськими країнами їх кількість є невеликою.

На нашу думку, основними факторами, що перешкоджають розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні можна визначити:

- незавершеність структурної перебудови аграрної сфери;
- незадовільне матеріально-технічне оснащення кооперативів, особливо на фондомістких напрямках сільськогосподарського виробництва;
- недоступність кредитування та слабка фінансову підтримку розвитку сільськогосподарської кооперації з боку держави.

На основі дослідження праць вчених [5—10] щодо розвитку та упровадження кооперативного руху, слід виділити ключові фактори, що сприяють розвитку сільськогосподарської кооперації (рис. 2).

З метою посилення темпів розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, на нашу думку, необхідним є збільшення державної підтримки і вдосконалення основних напрямків її використання. Так, нами розглядається можливість спрямування частини бюджетних коштів на підтримку розвитку фондів сільської кредитної кооперації, зокрема направлення 30% обсягу кредитних ресурсів, призначених суб'єктам АПК, кредитним кооперативам для фінансування малого і середнього агробізнесу та поширення субсидій на компенсацію частини відсоткових ставок за кредитами, отриманими сільськогосподарськими кредитними кооперативами в комерційних банках.

Також, на нашу думку, слід проводити закупівлі продукції (зерна, молока, м'яса, овочів, картоплі, риби) для державних потреб на контрактній основі безпосередньо через сільськогосподарські кооперативи за мінімальними цінами, рівень яких повинен забезпечити рентабельність сільськогосподарського виробництва.

Необхідною умовою успішного розвитку та функціонування кооперативів є надання їм організаційно-методичної та фінансової підтримки, що забезпечуватиме просування сільськогосподарської продукції особистих селянських, фермерських господарств та сільськогосподарських товаровиробників на організований аграрний ринок за стабільними цінами, сприятиме в цілому реалізації потенціалу аграрного сектору економіки та підвищенню його конкурентоспроможності. Також одним із вагомих чинників вирішення проблеми розвитку кооперативного руху в Україні є реалізація Програм розвитку кооперативного руху на регіональному та місцевому рівнях та грантових проектів Європейського Союзу.

З метою посилення мотивації виходу українських сільськогосподарських кооперативів на світові ринки необхідною є розробка механізму підтримки експорту вітчизняних агропродовольчих товарів, введення пільгового оподаткування для новостворених та експортно-орієнтованих сільськогосподарських кооперативів. З метою удосконалення державної підтримки, нами, також, пропонується доводити її до конкретного представника малого і середнього агробізнесу шляхом системи сільськогосподарських кооперативів, диференціюючи її за регіонами країни в залежності від ґрунтово-кліматичних умов і віддаленості від ринків збуту.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Зважаючи на проведення дослідження, слід резюмувати, що організація аграрного сектору економіки на основі кооперації має пріоритетне значення у сфері сільського господарства, розвиток якої базується на консолідації та взаємодії ресурсів і можливостей сільськогосподарських товаровиробників.

Важливою критеріальною ознакою сучасного сільськогосподарського кооперативного сектора є вертикальна інтеграція та синергія з іншими галузями виробництва, наближення сільгоспвиробника до споживача, і, як наслідок, посилення конкурентних переваг та збільшення доходів від провадження агробізнесової діяльності. Але водночас слід сказати й про те, що з'являються нові складнощі, пов'язані з посиленням конкуренції на світових ринках, а тому слід постійно проводити пошук інноваційних форм ведення бізнесу. Саме однією з таких, на нашу думку, інноваційних форм і є кооперативна діяльність, зокрема в аграрній сфері.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підвищенню ролі сільськогосподарських кооперативів у розвитку аграрного сектора економіки може сприяти наукове обґрунтування та упровадження мотиваційних механізмів залучення сільськогосподарських товаровиробників і їх партнерів у сільськогосподарському бізнесі до утворення вертикальних економічних систем, визначення ролі держави у цьому процесі, забезпечення взаємодії аграрного сектора та фінансової, а також інформаційної складової інфраструктури сфери сільського господарства.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р, Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>
2. Концепція державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р, Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80>
3. The International Cooperative Alliance. 2019. (Official Website). Retrieved from: <https://>

www.ica.coop/en/eight-sectors-global-business-network

4. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Аналітичне дослідження. 2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.zerpo.org.ua/download/file/53-dosvid-kanady-ta-krain-ies-u-sferi-polityky-z-pidtrymky-rozvytku-silskohospodarskykh-obsluhovuiuchykh-kooperatyviv>

5. Мосійчук Н.О. Сучасний стан розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Біо-економіка і аграрний бізнес (Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес), 2018. Вип. 284. С. 24—33.

6. Клокар О.О. Сільськогосподарська кооперація в Україні: ретроспективний та перспективний аналіз ефективного розвитку. Сталий розвиток економіки. 2013. № 6. С. 16—23.

7. Скидан О.В. Інституціоналізація розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Ефективна економіка. 2010. № 7 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_7_6

8. Фінашина Г.В. Економічна оцінка досконалості механізму сільськогосподарської кооперації. Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва, серія "Економічні науки". 2011. № 5. С. 47—52.

9. Малік М.Й., Лузан Ю.Я. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК. Економіка АПК. 2010. № 3. С. 3—9.

10. Романюк І.А. Особливості відтворювального процесу в аграрному секторі. Агросвіт. № 11. 2016. С. 12—15.

11. Про сільськогосподарську кооперацію. Закон України № 469/97/ВР від 17.07.1997 р. у редакції від 19.01.2013, підстава — 5495-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>

12. Динаміка зареєстрованих сільськогосподарських кооперативів. 2019. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/fermerstvo-ta-kooperaciya/silskogospodarski-kooperativi>

13. В Україні зростає кількість обслуговуючих кооперативів. 2019. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-zrostaye-kilkist-obslugovuyu-chih-kooperativiv-viktor-sheremeta>

14. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств. 2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/p.php3?c=-1127&lang=1>

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "On approval of the Strategy for the development of the agricultural sector for the period up to 2020", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80> (Accessed 25 October 2019).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "The concept of the state target program for the development of the agricultural sector for the period until 2022", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80> (Accessed 25 October 2019).

3. The International Cooperative Alliance (2019), available at: <https://www.ica.coop/en/eight-sectors-global-business-network> (Accessed 26 October 2019).

4. PRISM (2019), "Experience Canada and EU policy in support of agricultural service cooperatives. Analytical research", available at: <http://www.zerno.org.ua/download/file/53-dosvid-kanady-ta-krain-ies-u-sferi-polity-ky-z-pidtrymky-rozvytku-silskohospodarskykh-obsluhovuiuchykh-kooperatyviv> (Accessed 25 October 2019).

5. Mosiichuk, N.O. (2018), "Current state of development of agricultural cooperation in Ukraine", *Bioekonomika i agrarnij biznes (Naukovij visnik NUBiP Ukrayini)*, Vol. 284, pp. 24—33.

6. Klokar, A. A. (2013), "Agricultural cooperatives in Ukraine: a retrospective and prospective analysis of effective development", *Stalij rozvitok ekonomiki*, Vol. 6, pp. 16—23.

7. Skydan, O.V. (2010), "Institutionalization of agricultural cooperatives in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_7_6 (Accessed 26 October 2019).

8. Finashyna, H.V. (2011), "Economic assessment of the perfection of the mechanism of agricultural cooperation", *Visnyk Kharkivskoho NAU im. V.V. Dokuchaieva*, Vol. 5, pp. 47—52.

9. Malik, M.Y. and Luzan, Yu.Ya. (2010), "Problems of cooperation and integration relations in agroindustrial complex", *Ekonomika APK*, Vol. 3, pp. 3—9.

10. Romanyuk, I.A. (2016), "Features of the reproduction process in the agrarian sector", *Ahrosvit*, Vol. 11, pp. 12—15.

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), *The Law of Ukraine "On Agricultural Cooperation"*,

available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80> (Accessed 26 October 2019).

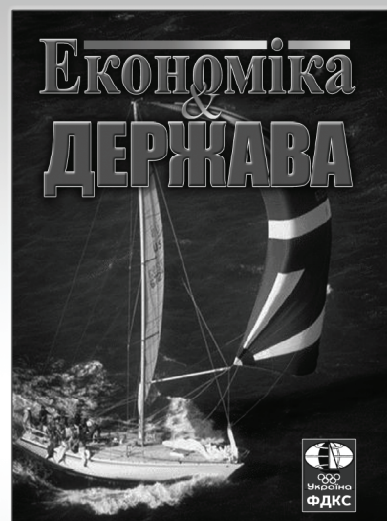
12. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2019), "Dynamics of registered agricultural cooperatives", available at: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/fermerstvo-ta-kooperaciya/silskogospodarski-kooperativi> (Accessed 26 October 2019).

12. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2019), "In Ukraine, a growing number of service cooperatives", available at: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/fermerstvo-ta-kooperaciya/silskogospodarski-kooperativi> (Accessed 26 October 2019).

13. Main Department of Statistics in Kyiv region (2019), "Key economic indicators of agricultural enterprises", available at: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/p.php3?c=-1127&lang=1> (Accessed 26 October 2019).

Стаття надійшла до редакції 29.10.2019 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових

видань України з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73